

مهدویت در کلام امام باقر(ع)

تبیین نظام حکومت مهدوی در کلام امام باقر(ع) جایگاهی مبرز دارد و احادیث مهدوی آن حضرت را می‌توان به موضوعاتی همچون ویژگی‌های کلی عصر ظهور،

تبیین نظام حکومت مهدوی در کلام امام باقر(ع) جایگاهی مبرز دارد و احادیث مهدوی آن حضرت را می‌توان به موضوعاتی همچون ویژگی‌های کلی عصر ظهور، تبیین برنامه‌های نظام حکومتی حضرت مهدی(عج)، تشریح برنامه‌های اقتصادی، توضیح فعالیت‌های فرهنگی، سیاست‌های اجتماعی و برنامه‌های سیاسی دولت ایشان دسته‌بندی کرد.

امام باقر(ع) ظهور منجی به مثابه نماد انسان کامل، اهمیت و جایگاه وافری در همه ادیان دارد و جهانیان و خصوصاً مسلمانان در انتظار تشکیل مدینه فاضله به دست منجی در پایان تاریخ هستند. زنده نگه داشتن روح انتظار در میان مؤمنان نیز از مهم‌ترین زمینه‌های برپایی حکومت فراگیر الهی است.

بر این اساس، ائمه اطهار(ع) پیوسته با تبیین ابعاد نظام حکومت مهدوی به زنده ماندن فرهنگ ظهور و گفتمان انتظار در میان شیعیان کمک می‌کردند. در این راستا، امام باقر(ع) نیز در کلام خود گاه وضعیت کلی جهان در آستانه ظهور را ترسیم کرده و گاه اوضاع پس از برپایی حکومت مهدوی را به تصویر کشیده و گاه اقدامات اصلاحی آن حضرت را در ابعاد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی تبیین کرده است.

بررسی محورهای اصلی و مورد تأکید در بیانات مهدوی امام باقر(ع) و تأمل در نسبت آنها با نیازهای کلی هر عصر، تأثیر تربیتی و اخلاقی آموزه‌های مهدویت را نمایان تر می‌کند. بدیهی است که واکاوی آموزه‌های مهدوی در کلام امام باقر(ع)، افزون بر تبیین معارف ناب مهدوی و آخرالزمانی، باعث جلوگیری از آفات تهدیدکننده مهدویت و انحراف از گفتمان ظهور می‌شود.

با توجه به ویژگی‌های خاص دوران حیات امام باقر(ع) و احیای مجدد معارف حدیثی با رفع منع تدوین حدیث و آزاد شدن نگارش روایات، به نظر می‌رسد که تبیین احادیث مهدویت و نظام حکومت مهدوی در کلام ایشان جایگاهی مبرز داشته باشد. احادیث مهدوی امام باقر(ع) را می‌توان به موضوعاتی همچون ویژگی‌های کلی عصر ظهور، تبیین برنامه‌های نظام حکومتی حضرت مهدی(عج)، تشریح برنامه‌های اقتصادی، توضیح فعالیت‌های فرهنگی، سیاست‌های اجتماعی و برنامه‌های سیاسی دولت ایشان دسته‌بندی کرد که در ادامه این یادداشت به تشریح برنامه‌های نظام حکومتی حضرت مهدی(عج) در کلام امام باقر(ع) پرداخته خواهد شد.

حکومت جهانی بر مبنای مقتضیات زمان

قوانین ادیان و مکتب‌ها هنگامی در جامعه قابلیت اجرایی می‌یابد که پشتوانه حکومتی داشته باشد. به همین دلیل، اسلام که برترین آیین آسمانی است نیز در پی تشکیل حکومت بوده و ایجاد و حفظ حکومت اسلامی را از بزرگترین فرایض دینی می‌داند.

حضرت مهدی(عج) نیز حکومتی تشکیل خواهد داد که در آن احیای دینی بر مبنای مقتضیات جدید زمانه از مهم‌ترین ویژگی‌های آن حکومت خواهد بود. دین مبین اسلام بر مبنای سنت مترقی اجتهاد، این انعطاف‌پذیری را به مثابه جزئی همیشگی با خود همراه داشته است؛ چراکه می‌بایست بر مبنای تحولات تازه، پاسخ‌گوی نیازهای جدید مردم باشد.

نظام جهانی مهدوی نیز از این خصوصیت بی‌نیاز نیست و این موضوع از کلام امام باقر(ع) نیز کاملاً قابل استقصاص است، آنجا که فرمود: «حضرت قائم(عج) با امری جدید، کتابی نوین و قضاوتی تازه که بر عرب شدید است، حکومت برپا خواهد کرد.» در روایتی دیگر نیز ایشان ضمن تشبیه سیره حکومت مهدوی با سیره پیامبر(ص) در موضوع ابطال احکام جاهلی می‌فرماید: «همچنین است قائم؛ وقتی قیام می‌کند، احکامی را که در ایام مصلحه با کفار در دست خلاق بود، باطل و با عدالت در میان خلاق رفتار می‌کند.»

گستره حکومت مهدوی

امام باقر(ع) در خصوص حدود و گستره حکومت جهانی حضرت مهدی(عج) می‌فرماید: «حضرت قائم از ماست و گسترش فرمان روایی آن حضرت شرق و غرب عالم را فرامی‌گیرد.» ایشان در حدیثی دیگر که علامه مجلسی آن را در جلد ۵۲ بحارالانوار روایت کرده است، می‌فرماید: «گویا حضرت قائم را می‌بینم که سربازانش را به سراسر جهان گسیل می‌دارد.»

در روایتی دیگر، امام باقر(ع) به گستره حکومت امام زمان(عج) اشاره می کند: «حضرت قائم(عج) سه پرچم را برای عملیات در سه نقطه آماده می کند. پرچمی را به قسطنطنیه گسیل می دارد و خداوند آنجا را برای او می گشاید. پرچم دیگری را برای سرزمین چین می فرستد و آنجا نیز برای او گشوده می شود و پرچم سوم را برای کوه های دیلم می فرستد و به تصرف نیروهای او درمی آورد.» (بحارالانوار، جلد ۵۲، ص ۳۳۸) ایشان همچنین می فرمایند: «حضرت مهدی لشکریان خود را برای گرفتن بیعت به سراسر جهان می فرستد و ستم و ستمگر را نابود می کند و شهرهای گشوده شده برای او تثبیت می شود.»
حکومت عدل محور

مهم ترین وظیفه امام زمان(عج)، تحقق بخشیدن به وعده های الهی موجود در کتب آسمانی گوناگون محسوب می شود. از مهم ترین اهداف رسالت انبیای الهی نیز برپایی عدل و قسط در سراسر جهان بوده است. در روایت چنین آمده که امام باقر(ع) در تفسیر آیه ۱۷ سوره حدید: «اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا...» می فرماید: «خداوند زمین را با حضرت قائم زنده می کند. آن حضرت در زمین به عدالت رفتار و زمین را با گسترش عدالت زنده می کند، پس از آنکه در اثر گسترش ستم، مرده بود.» همچنین درباره شدت تأثیر اجرای حدود و عدالت می فرماید: «(در زمان ظهور) یک حد که در زمین برپا شود، پاک کننده تر از باران ۴۰ شبانه روز است.»

اداره حکومت به سیره حضرت محمد(ص)

حضرت مهدی(عج)، آخرین امام از سلاله ای پاک و عظیم الشان و تحقق بخش رسالت همه پیامبران و امامان است. ایشان با تشکیل حکومت عدل اسلامی و اجرای کامل برنامه های حکومتی پیامبر اکرم(ص)، رسالت الهی را به اتمام می رساند. سیره ایشان در حکمرانی، همان سیره رسول خداست و برنامه دولت ایشان، تجدید و احیای تعالیم عالی قرآن کریم است. امام باقر(ع) در این خصوص می فرماید: «(قائم) سپس مردم را به کتاب خدا و سنت پیغمبر و ولایت علی بن ابیطالب و بیزاری از دشمنان ایشان دعوت می کند.»

آن حضرت در پاسخ به پرسش فردی که درباره سیره و روش حکومت قائم از ایشان سؤال کرد، چنین فرمود: «قائم به روش پیامبر عمل می کند تا آنکه اسلام را آشکار کند.» راوی دوباره پرسید: روش پیامبر(ص) چگونه بود؟ حضرت فرمود: «پیامبر آثار کفر جاهلیت را از میان برد و با مردم به عدالت رفتار کرد. هنگامی که قائم قیام کند، اعمال نامشروع و بدعت را که هنگام صلح و سازش با بیگانگان در میان مسلمانان مرسوم شده، از میان می برد و مردم را به عدالت گسترش رهبری می کند.» (بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۸۱)

الهی سادات بدیع زادگان